

CENTAR ZA LJUDSKA PRAVA - NIŠ

Generala Milojka Lešjanina 12/1, 18000 Niš, R Srbija

Tel./Fax. +381 18 – 251 549

E-mail: ni_cent@eunet.rs

SAŽETI IZVEŠTAJ POSLE OBAVLJENE POSETE ``5``

Implementacija projekta:

``Koalicija za reformu sistema zatvaranja``

Partnerska organizacija:

Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda

Gostujuća organizacija u ovoj poseti:

Odbor za ljudska prava, Bujanovac

Opšti ciljevi projekta:

- 1. Podizanje kompetentnosti (u smislu stepena znanja, veština i iskustva) predstavnika NVO, članica Koalicije, u oblasti demokratskih reformi;*
- 2. Doprinos reformi sistema zatvaranja u delu iskorenjivanja diskriminacije osudjenika pripadnika manjinskih grupa u širem smislu (nacionalnih i verskih) i osudjenika sa invaliditetom.*

Specifični ciljevi projekta:

- 1. Podizanje stepena obrazovanja, veština i iskustva članica NVO Koalicije u sledećim oblastima: Monitoring uslova zatvaranja; Evropski zatvorski standardi koji se tiču prava osudjenika pripadnika nacionalnih manjina, malih verskih zajednica i osudjenika sa invaliditetom; Kako se pripremaju predlozi i dopune/izmene zakona/ podzakonskih akata.*
- 2. Uvećanje iskustva članica Koalicije u reformskim procesima.*

3. *Unapredjenje kvaliteta života osudjenika pripadnika manjinskih grupa u širem smislu (nacionalne, verske, invaliditet) tokom izdržavanja kazne.*
4. *Unapredjenje razmene informacija i specifičnih znanja među NVO koje delaju u različitim oblastima.*
5. *Podizanje osetljivosti zajednice za pitanja važna za predstavnike manjina u širem smislu, generalno i među zatvoreničkom populacijom.*

Metodologija implementacije aktivnosti vezanih za monitoring posete KPZ Niš:

1) Posete:

- *obezbeđivanje dozvole za posete;*
- *planiranje programa svake pojedinačne posete;*
- *metodologija poseta (Poredjenja: statističkih podataka dobijenih iz Zavoda; odgovora osudjenika, predstavnika ciljnih grupa; odgovora kontrolne grupe/ većina i eventualno druga manjina; odgovora zaposlenih u različitim službama)*

Naknadne aktivnosti posle posete:

- 2) *ponovljenost poseta*
- 3) *opservacija i poredjenje*
- 4) *razgovori: (slobodan/ ciljni razgovor ili intervju)*
- 5) *izveštaji*
- 6) *predlozi mera*
- 7) *upitnici*
- 8) *izveštavanje medjunarodnih institucija, tela i organizacija*

Opšti podaci o ustanovi:

Ime ustanove: KPZ Niš

Tip ustanove: Ustanova zatvorenog tipa sa poluotvorenim i otvorenim odeljenjem

Organi vlasti u čijoj je nadležnosti ustanova:

Ministarstvo Pravde – Uprava za izvršenje zavodskih sankcija

Upravnik ustanove: Živorad Branković

Opšti podaci o poseti ``5``:

Datum obilaska ``5``: 19.03.2010.

Imena članova tima za obilazak: Članovi tima: Aleksandar Cvejić, advokat, vođa tima ; Verica Milošević, psiholog ; Jasmina Vukovljak, lekar ; Milan Jovanović, pravnik ; Sladjana Živković Kostić, ekonomista; gostujući član Tima, Agon Išljami, ekonomista.

Koordinatorica projekta : Lidija Vučković.

Cilj pete posete: Monitoring jednog broja uslova zatvaranja osudjenika Albanaca u KPZ Niš u kojima ciljna grupa, usled nekih svojih karakteristika, može biti diskriminirana.

Ciljna grupa: osudjenici Albanci

Podaci o ustanovi:

Kapacitet ustanove:

1. Maksimalni kapacitet: 1.200
2. Popunjenost koja se može smatrati optimalnom (u smislu primene EZP): 850
3. Broj lica lišenih slobode na dan posete ``5``: 1326
4. Broj osudjenika Albanaca na dan posete: 30

Monitoring jednog broja uslova zatvaranja osudjenika Albanaca u KPZ Niš

Tokom pete posete, članovi tima su intervjuisali: dvadesetoricu osudjenika Albanaca, predstavnike ciljne grupe posete, petoricu osudjenika koji čine kontrolnu grupu (dvojica Srba, dvojica Roma i jedan Bošnjak) i četvoricu zaposlenih (dvojicu zaposlenih iz službe obezbeđenja, jednog lekar i jednog vaspitača).

I/ Identifikovanje sistemskih nedostataka koji mogu uzrokovati diskriminaciju osudjenika Albanaca

(*) Odgovori intervjuisanih osudjenika Albanaca

(**) Odgovori kontrolne grupe

(***) Odgovori zaposlenih

Za potrebe ovog izveštaja odgovori nisu međusobno ukrštani već su samo prezentovani jedni uz druge.

a) Mučenje i loš tretman, samica, sredstva za sputavanje

* Svi intervjuisani osudjenici Albanci su rekli da nisu bili izloženi fizičkom nasilju od strane službenih lica KPZ Niš, osim jednog, za vreme pobune 2006 godine.

Svi osudjenici sa kojima su članovi tima razgovarali prepoznaju šta se podrazumeva pod psihološkim nasiljem. Trojica ispitanika iz ove grupe kažu da su bili izloženi psihološkom nasilju koje se ogledalo u vredjanju na nacionalnoj osnovi.

Većina osudjenika iz ove grupe smatra da su odnosi između osudjenika i službenika KPZ loši. Dvojica kažu da su ovi odnosi osrednji dok samo jedan navodi da su odnosi između zatvorenika i osoblja dobri. Što se tiče odnosa između samih zatvorenika, intervjuisani osudjenici Albanci uglavnom smatraju da su loši ili pretežno loši, dvojica misle da su dobri a dvojica da su osrednji.

Ispitanici uglavnom znaju koliko iznosi maksimalni periodom koji osudjenik može provesti u samicu. Pri tome, precizno saznanje o maksimalnoj dužini trajanja disciplinske mere samice imaju oni osudjenici prema kojima je ova mera bila izrečena dok ostali saznanja u tom pogledu imaju iz druge ruke od drugih osudjenika. Smatraju da o smeštaju u samicu odlučuje Uprava KPZ Niš, dok na dodatno pitanje odgovaraju da su to ili Upravnik ili disciplinska komisija.

Pravilo o boravku od najmanje sat vremena na svežem vazduhu svakog dana se poštuje i tokom trajanja disciplinske mere samice. Svi ispitanici bez izuzetka smatraju da se zdravstveni pregled pre upućivanja na izdržavanje disciplinske mere samice uvek i obavezno sprovodi. Takodje bez izuzetka tvrde da se lekarski pregledi u toku trajanja mere samice ne sprovode. Većina ispitanika smatra da se mera upućivanja u OPN izriče često i bez razloga dok manji broj na ovo pitanje ne daje jasan odgovor.

Oko polovine od ukupnog broja intervjuisanih osudjenika Albanaca zna u kojim slučajevima je dozvoljena upotreba sredstava za sputavanje i ostalih sredstava prinude. U pogledu dužine trajanja primene sredstava prinude daju odgovore koji se mogu svesti na njihov utisak da se sredstva prinude primenjuju onoliko dugo koliko to proceni službeno lice koje ova sredstva primenjuje. Većina njih nije upoznata pod kojim uslovima je u zatvoru dozvoljena upotreba sredstava prinude.

** Od petorice intervjuisanih osudjenika iz kontrolne grupe dvojica su odgovorila da su bila izložena fizičkom nasilju koje je počinilo osoblje. U oba slučaja nasilje se sastojalo od šamaranja, udaranja palicom i šutiranja. Oba osudjenika su usled udaraca pretrpela lakše povrede u vidu masnica i podliva na licu glavi, po stomaku i nogama. Izjavili su da povoda za upotrebu fizičke prinude nije bilo.

Niti jedan od ovih osudjenika nije bio izložen psihičkom nasilju ili to nije mogao da prepozna.

Na pitanje kakvi su odnosi između osudjenika i osoblja trojica su odgovorila da su loši a dvojica su ih opisali kao uglavnom korektne. Svi intervjuisani su odnose između osudjenika opisali kao loše. Kao glavni razlog za loše odnose naveli su konzumiranje droga ili odnose u vezi kupovine i prodaje narkotika.

Intervjuisani osudjenici su pokazali površno znanje pravila koje regulišu trajanje mere upućivanja u samicu i organa koji o ovoj meri odlučuju. U svim slučajevima pre upućivanja lica u samicu su obavljani zdravstveni pregledi a tokom boravka u samici vrlo retko. Smatraju da je mera upućivanja u OPN prečesta i uglavnom neopravdana. Jedan od njih kaže da je bio upućen u samicu bez da je dobio rešenje o meri. Svi ispitanici misle da se ova mera određuje bez opravdanog razloga.

Kada je u pitanju upotreba sredstava za sputavanje dvojica intervjuisanih su znali pod kojim uslovima osoblje KPZ-a ima pravo da ih primenjuje. Jedan od ispitanih je upotrebu

i video. Nisu znali da li u tom slučaju osobe koje su na taj način tretirane imaju pristup lekaru. Osudjenici uglavnom znaju do kada se smeju primenjivati sredstva prinude ali kažu da se osoblje ne ponaša u skladu sa pravilima već da od njih zavisi kada će upotreba sredstava prinude prestati, bez obzira da li je otpor prestao.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da nema fizičke niti psihičke torture osudjenika od strane zaposlenih. Svi zaposleni su prvenstveno profesionalci i ne žele da izgube posao zbog nepoštovanja pravila službe.

Odnose između zaposlenih i osudjenika procenjuju kao korektne. Odnosi između osudjenika su uslovljeni delovanjem neformalnih grupa i sukobima koji nastaju usled dugovanja.

Unutar ukupne osudjeničke populacije raslojavanje se vrši po regionalnoj i verskom pripadnosti. Kada dodje do sukoba između ovakvih grupa, bez obzira što formalno može izgledati da je to sukob na nacionalnoj ili verskoj osnovi, mnogo je verovatnije da uzrok leži u ostvarivanju nekog mnogo banalnijeg materijalnog cilja ili interesa.

Intervjuisani zaposleni smatraju da su svi osudjenici upoznati sa zakonom propisanom dužinom izdržavanja kazne samice. Lekarski pregled obavlja se obavezno pre odlaska u samicu. Tokom boravka osudjenika u samici, obilazi ga lekar jednom dnevno a pregled se vrši samo ukoliko osudjenik to zatraži.

Korišćenje sredstava za sputavanje i prinude propisano je zakonom koga se zaposleni pridržavaju.

b) Mere zaštite (Informisanje, disciplinske procedure, pravna pomoć, pritužbe osudjenika, razdvajanje osudjenika)

* Većina intervjuisanih Albanaca kaže da su im informacije u vezi prava i obaveza tokom boravka u KPZ Niš pružene prilikom prijema usmeno na srpskom jeziku. Manji broj intervjuisanih iz ove grupe je dobilo pravila o Kućnom redu u pismenom obliku na srpskom jeziku i ćirilicnim pismom. Pravila Kućnog reda postoje izložena na vidljivom mestu. Jedan broj ispitanika iz ove grupe kaže da ih je teško razumeti i zato sto su fizički oštećena – iscepana.

Većina intervjuisanih Albanaca kao kažnjiva ponašanja navode tuče, odbijanje naredjenja i posedovanje zabranjenih stvari i predmeta (mobilnih telefona i droga). Osudjenici koji su bili disciplinski kažnjavani solidno poznaju tok postupka i svoja prava i obaveze. Istovremeno, smatraju da su izrečene mere često suviše stroge. U pogledu mehanizma podnošenja pritužbi, uglavnom smatraju da funkcioniše slabo ili nikako, što naročito podvlače oni među njima koji su pravo na podnošenje pritužbi koristili. Nisu čuli da postoje pritužbe čiji je ishod bio pozitivan za osudjenika. Jedan od intervjuisanih osudjenika Albanaca je rekao da nikako ne uspeva, i posle više pokušaja, da dobije odgovor od upravnika na pritužbe koje mu šalje. Članu tima koji ga je intervjuisao pokazao je primerak svoje molbe za raport kod upravnika na kome je vaspitač upisao da je upravnik ``Stopirao do daljnjeg svaki molbeni raport kod upravnika, a da sve pritužbe i žalbe budu upućene načelnicima pojedinih tužbi``. Ovo praktično znači da o njegovoj pritužbi može da odlučuje onaj na koga se žali.

** Intervjuisani iz kontrolne grupe su rekli da prilikom prijema u ustanovu nisu dobili nikakve informacije. Kućna pravila su izložena na vidnim mestima na svakom spratu. Jedan osudjenik je rekao da na njegovom spratu postoji Kućni red ali verzija od pre nekoliko godina. Kućna pravila su, po ispitanicima, jasno formulisana ali postoji jedan broj osudjenika koji pravila ne mogu da protumače.

Kao ponašanja i dela povodom kojih se sprovode disciplinski postupci naveli su tuču, posedovanje mobilnih telefona i droge, nenameštanje kreveta, nevršenje lične higijene (nebrijanje) kao i neustajanje trenutno posle znaka za budjenje.

Disciplinski postupak se vodi na osnovu pismenog izveštaja nadzornika a o kaznama odlučuje disciplinska komisija. U disciplinskom postupku osudjenicima je bila pružena mogućnost da se brane, upoznati su sa optužbom a kazna koja je intervjuisanima bila izrečena je u najvećem broju slučajeva bila samica. Redje se primenjuje disciplinska mera ukora. Intervjuisani smatraju da su im prava u postupku formalno dostupna ali da nemaju suštinsku mogućnost odbrane. Svi, osim jednog, intervjuisanog nisu koristili mogućnost podnošenja pritužbi. Osudjenik koji je pisao pritužbu još uvek nije dobio odgovor. Takođe nisu koristili mogućnost spoljnog ulaganja pritužbi na rad ustanove.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da se svim osudjenicima informacije o njihovim pravima i obavezama daju odmah po prijemu, u prijemnom odeljenju, usmenim putem. U svakom paviljonu istaknut je Kućni red. Osim toga, za bliža objašnjenja osudjenici mogu da se obrate svom vaspitaču.

Svi osudjenici upoznati su sa ponašanjem i delima koja su kažnjiva pa i sa načinom na koji se pokreće i vodi disciplinski postupak. Takođe znaju načine ulaganja pritužbi i žalbi. Informacije o tome, osim od službenih lica, dobijaju i od drugih osudjenika.

c) Režim i aktivnosti (pristup informacijama; vežbe i rekreacija; slobodne aktivnosti; religija; rad)

* Intervjuisani osudjenici Albanci smatraju da je pristup elektronskim medijima dobar. Pri tome ni jedan od dostupnih programa nije na albanskom jeziku. Značajan deo informisanja o događajima van KPZ omogućavaju im rođjaci prilikom posete. Svi intervjuisani su saglasni da im porodične posete mnogo znače. Kao poseban problem navode faktičko onemogućavanje poseta njihovih srodnika koji žive na Kosovu i imaju dokumenta izdata od strane UNMIK administracije sa kojima ne mogu da doputuju. Na taj način im je onemogućen kontakt čak i sa najbližim srodnicima.

Od sportskih aktivnosti na raspolaganju im je fudbal i košarka. Od slobodnih aktivnosti im je dostupna šah i jamb.

Verska prava osudjenika Albanaca se, po mišljenju intervjuisanih iz ove grupe, uglavnom poštuju ali sa odredjenim ograničenjima. Povremeno nema dovoljno vode koja je neophodna za odredjeni deo obreda i za sada nema adekvatne prostorije za vršenje službe. Utisak ispitivača je da je dobar deo intervjuisanih vrlo zainteresovano za redovno vršenje verskih obreda kao i za što češće posete od strane službenika Islamske zajednice.

U pogledu mogućnosti za rad unutar ustanove saglasni su da su mogućnosti za rad slabe ili nikakve a da je konkurencija za svako radno mesto velika.

Kažu da mogućnosti za obrazovanje u okviru KPZ Niš nema a da interesovanje, doduše ne naročito izraženo, postoji.

** Ispitanici iz kontrolne grupe su rekli da je pristup elektronskim medijima loš. Na svakom spratu, u svim paviljonima, postoji TV sala osim u OPN. Osudjenici iz OPN imaju pravo da u svojim sobama slušaju radio ali je veliki problem to što u sobama nema struje pa radio prijemnici moraju da rade na baterije koje su skupe i teško ih je nabaviti.

Od kuće, u paketima, dobijaju časopise i novine. Intervjuisani koji imaju kontakt sa porodicom koriste pravo na porodičnu posetu jednom mesečno u trajanju od tri sata. Slobodne – supružanske posete traju dva sata i znače mnogo osudjenicima. Jedan od intervjuisanih je skrenuo pažnju na problem da su sobe u kojima se obavljaju porodične (deca, porodica) posete povezane kupatilom sa sobama za slobodne, supružanske, posete i nemaju dovoljno dobru zvučnu izolaciju. Zato bi bilo dobro da se porodične posete odvijaju u sobama koje su jedna uz drugu što važi i za supružanske posete, koje mogu biti u sobama koje su jedna uz drugu.

Slobodne aktivnosti su dostupne svim osudjenicima i uglavnom se radi o fudbalu ili šahu. Svi osudjenici, pa i oni koji se nalaze u OPN – u i samicama, imaju pravo na sat vremena šetnje “na krugu” i tada mogu da se samostalno organizuju. Ispitanici kažu da nema uslova za bavljenje hobijima a da bi mnogi od njih to voleli jer bi im olakšalo služenje kazne.

Pripadnici pravoslavne veroispovesti u KPZ mogu prisustvovati liturgijama koje se povremeno održavaju dok Muslimani nemaju organizovane verske obrede. Istakli su da su posete imama vrlo retke i izrazili želju da budu češće.

Intervjuisani su istakli da u zatvorenom delu KPZ –a ne postoje mogućnosti za rad iako su oni zainteresovani da rade. Pošto dvojica ispitanika imaju iskustvo boravka u poluotvorenom delu kažu da je tamo rad obavezan kako bi se zadržao status-kategorija. Plata je simbolična, povreda na radu ima ali su retke. Svi ispitanici su rekli da mogućnosti za obrazovanje trenutno ne postoje a da bi voleli da steknu određena znanja koja bi im pomogla na slobodi.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da je od sredstava informisanja osudjenicima dostupan TV.

Sve vrste poseta omogućene su svakom osudjeniku bez izuzetka, u skladu sa zakonom.

Osudjenici imaju mogućnosti da se od sportskih aktivnosti bave fudbalom i košarkom. U okviru slobodnih aktivnosti uglavnom upražnjavaju dizanje tegova i bildovanje, dok šah igraju u sve manjoj meri. Samo pojedini osudjenici slikaju ili se bave rezbarjenjem. Svima, bez izuzetka, je omogućen boravak na svežem vazduhu od sat vremena jednom ili dva puta dnevno.

Pravo na veroispovest je zagarantovano svima bez obira na religijsku pripadnost. Ograničenja postoje samo u vidu objektivnih materijalnih nedostataka.

Zaposleni smatraju da je veoma mali broj radno angažovanih osudjenika u odnosu na broj zainteresovanih. Jedan od zaposlenih kaže da je oko 20% osudjenika radno angažovanih u industrijskoj zoni zainteresovano za obrazovanje u smislu sticanja kvalifikacije za bavljenje zanatima i to – varioci, bravari, stolari, vodoinstalateri.

d) Dostupnost medicinske nege

* Većina intervjuisanih osudjenika Albanaca je bila pregledana od strane lekara KPZ Niš prilikom prijema u usatnovu. Jedan broj intervjuisanih kaže da je pregled bio samo površan dok je kod drugih pregled obuhvatao i analizu krvi. Jedan broj intervjuisanih nije podvrgnut bilo kakvom pregledu prilikom prijema.

Intervjuisani osudjenici Albanci su izričiti da se u KPZ Niš nikada ne sprovode pregledi radi otkrivanja eventualnih povreda i prevencije torture. Svi intervjuisani smatraju da lekari KPZ Niš ne bi zabeležili u zdravstvenom kartonu povrede nastale od strane službenih lica KPZ Niš.

Jedan intervjuisani osudjenik kaže da ima srčano oboljenje koje je konstatovano od strane lekara specijaliste ali da ne dobija bilo kakvu terapiju.

** Intervjuisani iz kontrolne grupe su rekli da se, prilikom prijema osudjenika u ustanovu, uvek obavlja pregled ali da je on formalan. Prilikom određivanja mere samice pregled nad osudjenikom se vrši ali tokom izdržavanja ove mere vrlo retko. Zavisnost od psihoaktivnih supstanci se retko proverava.

Svi ispitanici, osim jednog, su rekli da u slučaju torture lekari ne bi uneli povrede osudjenika u medicinski karton.

Ističu da postoji veliki problem zakazavanja pregleda jer od momenta prijave na spisak osudjenika za pregled do samog pregleda prolazi i više od dve nedelje a najčešće se dešava da osudjenik za to vreme i ozdravi. Lekove za tretman bolesti osudjenika moguće je pribaviti od lekara samo ukoliko se radi o jeftinijim lekovima. Sve skuplje lekove osudjenicima moraju da pošalju rođjaci u paketu.

Pregledi radi otkrivanja povreda (prevencija torture) se nikada ne vrše.

Iz odgovora osudjenika se može zaključiti da su veoma nezadovoljni radom medicinske službe, prvenstveno dostupnošću lekara.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da se obavezan lekarski pregled obavlja pri prijemu osudjenika u KPZ. Pregled je temeljan i sastoji se od uzimanja porodične i lične zdravstvene anamneze, opšteg lekarskog pregleda očnog, zubnog lekara i psihijatra. Vršiti se analiza krvi i urina uglavnom zbog otkrivanja dijabetesa. Analiza za otkrivanje hepatita C se obavlja samo ponekad, na lični zahtev. Testiranje na opijate se vrši povremeno. Osudjenici koji su na takozvanom metadonskom programu (ima ih 20), podvrgavaju se testiranju na opijate jednom mesečno.

Lekar specijalista psihijatar angažovan je honorarno. Dolazi tri puta nedeljno i tada pregleda po 15 pacijenata. Pacijenti dobijaju medikamentoznu terapiju redovno. Lekove sa pozitivne liste obezbeđuje ustanova dok druge mora da obezbedi porodica osudjenika.

Pregledi koji su ciljani na otkrivanje moguće torture u cilju prevencije iste ne vrše se kao posebni, već se svaki osudjenik koji ima nejasne tegobe pregleda detaljnije. Posledice torture lekari bi uneli u karton sa detaljnim opisom povreda koja bi bila evidentirana u knjizi povreda.

Osudjenici imaju planirane preglede od strane medicinske službe. Ukoliko osudjenik zatraži lekarsku pomoć od stražara, u najkraćem mogućem roku mu se izlazi u susret.

e) Materijalni uslovi/ hrana

* Po mišljenju intervjuisanih osudjenika Albanaca, hrana u KPZ Niš je uglavnom osrednjeg ili lošeg kvaliteta. Jedan broj osudjenika iz ove grupe smatra da su obroci nedovoljni i po količini. Ograničenja u ishrani vezana za verske razloge se dosledno poštuju. Najveći problem predstavlja zabrana dostavljanja domaće kuvane hrane što praktično onemogućava mogućnost kvalitetne dopunske ishrane predviđene zakonom.

** Intervjuisani iz kontrolne grupe kažu da je hrana ili osrednja ili lošeg kvaliteta kao i da je jednolična. Hrana je nedovoljna za ishranu osudjenika, pa je većina njih dopunjuje hranom koju dobijaju od kuće u paketima. Vreme između obroka je odgovarajuće. Ograničenje u ishrani vezano za verske razloge se uvek poštuju. Porodice osudjenika redovno šalju i imaju pravo na slanje paketa sa hranom ali koja je fabrički upakovana. Hrana u KPZ-u je neukusna, mlečnih proizvoda, salata i povrća gotovo da nema. Praznični jelovnici postoje i obično se radi o obilnijem i kvalitetnijem obroku.

*** Intervjuisani zaposleni su rekli da je hrana za osudjenike uravnotežena i obroci su vremenski dobro raspoređeni. Poštuju se zahtevi u ishrani vezani za verske običaje i praznike. Za osudjenike koji rade težak fizički posao (npr. istovar 5 tona brašna) obezbeđuje se dopunska hrana, pojačan obrok. U paketima koje dobijaju ne sme biti domaće hrane. Pri poseti porodica zatvoreniku sme da donese ali takodje samo propisanu hranu.

Važno je napomenuti da zaposleni kada rade subotom, nedeljom i praznikom i u smeni posle 17h, tokom svoje smene koja traje 12 sati, ostaju potpuno bez hrane. Društvena ishrana tada ne radi a unošenje hrane spolja je strogo zabranjeno.

II/ Identifikovanje proceduralnih nedostataka usled kojih može doći do diskriminacije osudjenika Albanaca

a) Disciplinski postupci protiv osudjenog lica i pravna pomoć

* Intervjuisani osudjenici Albanci koji imaju iskustvo sa vođenjem disciplinskog postupka protiv njih, navode da im je zahtev za pokretanje disciplinskog postupka uručen blagovremeno ali da im nije ostavljeno dovoljno vremena da pripreme odbranu osim u jednom slučaju. Disciplinski postupak u svim slučajevima je vođen na srpskom jeziku koji jedan broj ovih osudjenika nedovoljno dobro razume a još lošije govori. Svi su bili obavješteni o pravu na besplatnu pravnu pomoć od strane pravne službe KPZ, međutim, samo je jedan od njih to pravo i iskoristio. Utisak je ispitivača da osudjenik koji je iskoristio pravo na besplatnu pravnu pomoć nije zadovoljan kvalitetom pružene pomoći.

Ni u jednom slučaju prilikom vođenja disciplinskog postupka osudjeniku nije ponudjena mogućnost da u postupku koristi tumača za albanski jezik.

** Ispitanici iz kontrolne grupe su odgovorili da im je prilikom pokretanja disciplinskog postupka uručen zahtev. Zahtev je svim ispitanicima bio pročitao i

postavljeno im je pitanje da li su ga razumeli. Svi iz ove grupe kažu da su imali dovoljno vremena da pripreme odbranu. Poučeni su o pravima u postupku dok su svi osim jednog izjavili da nisu upoznati sa pravom na besplatnu pravnu pomoć. Postupak u svim slučajevima je vođen na srpskom jeziku. Jedan od intervjuisanih (Rom koji je odrastao u Nemačkoj) je izjavio da srpski jezik slabo razume i da je nepismen. Intervjuisani su obavješteni i o pravu na žalbu ali to pravo nisu koristili jer smatraju da nema razloga za izjavljivanje jer se odluka u svakom slučaju donosi nepovoljno po osuđenog.

*** Intervjuisani zaposleni smatraju da su svi osuđenici upoznati sa razlozima i načinom za pokretanje i vođenje disciplinskog postupka. Takođe znaju da u okviru KPZ-a postoji besplatna pravna pomoć. Zaposleni smatraju da svi osuđenici razumeju i govore srpski jezik s tim što ga neki osuđenici razumeju malo slabije. Službenog tumača u KPZ-u nema.

b) Postupci po pritužbi osuđenog lica

* Samo manji broj intervjuisanih osuđenika Albanaca je podnosio pritužbe protiv službenika KPZ. Među njima je jedan podnosio više pritužbi ali bez pozitivnog rezultata. Osnovna primedba ovog osuđenika odnosi se na odgovor koji je dobio od Uprave zavoda na svoju pritužbu a koji je neobrazložen i očigledno napisan bez upuštanja u suštinu stvari. Kao dokaz toga, pokazao je ispitivaču rešenje upravnika KPZ napisano na 3 kucane strane od kojih se obrazloženje sastoji od tri rečenice u jednom pasusu. Ovde treba navesti da predmetno rešenje u stvari predstavlja odgovor na dve pritužbe poimenično navedene u izreci rešenja, tako da je na ovaj način obrazloženje još paušalnije i opštije nego što izgleda u prvom trenutku, obzirom da je nejasno kako jedno isto obrazloženje može biti korišćeno za dve potpuno različite stvari. Pored toga, u posedu ovog osuđenika je pismeno izjašnjenje vaspitača kojim ga obavestava da je upravnik do daljnjeg stopirao svaki molbeni raport i nadležnost za odlučivanje po pritužbama preneo na načelnike službe što je na snazi i u momentu vođenja razgovora sa osuđenikom.

** Intervjuisani iz kontrolne grupe su rekli da nisu obavješteni o svojim pravima tokom služenju kazne zatvora od strane zaposlenih KPZ-a, već da su između ostalog o pravu na pritužbu saznali od drugih osuđenika. Jedan intervjuisani je zahtevao molbeni raport kod Upravnika koji se do dana posete nije ostvario. Takođe, jedan od intervjuisanih se pritužbom obratio jednom od načelnika, međutim, još uvek nije dobio odgovor.

Svi postupci po pritužbi se vode isključivo na srpskom jeziku. Jedan od intervjuisanih koji je nepismen i slabo poznaje srpski jezik, za pisanje pritužbe se morao obratiti drugim osuđenim iz sobe.

Intervjuisani nisu znali da u postupku za podnošenje pritužbi imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć pravnika iz KPZ-a. Takođe nisu znali da imaju pravo podnošenja pritužbi Upravi za izvršenje krivičnih sankcija.

*** Intervjuisani zaposleni smatraju da su svi osuđenici upoznati sa postupcima ulaganja pritužbi i da su postupci po pritužbi u skladu sa zakonom. Ukoliko osuđenik

ima dodatna pitanja, odgovore uvek može da dobije od svog vaspitača. Vrlo je česta pojava da se osudjenici međusobno informišu o svim proceduralnim pitanjima.

c) Napredovanje kroz kategorije

* Svi intervjuisani osudjenici Albanci znaju u kojoj se trenutno kategoriji nalaze, u koju sledeću kategoriju mogu napredovati s`tim da na pitanje o uslovima za napredovanje daju različite odgovore. Kao uslove za napredovanje navode dobro ponašanje ali jedan od njih navodi da je uslov za napredovanje`dati pare vaspitaču`.

Svi osudjenici Albanci sa spiska dobijenog od Uprave KPZ pre posete (ukupno 30 osudjenika), osim jednog, se nalaze u dve najniže kategorije (V2 i V1). U najnižim kategorijama nalaze se i duže od godine dana bez ikakvog obrazloženja zbog čega ne napreduju kroz kategorije kada za to ispunjavaju uslove.

** Intervjuisanima iz kontrolne grupe su najčešće vaspitači objasnili uslove i kriterijume za napredovanje kroz kategoriju. Znaju koje kategorije postoje i u kojoj su kategoriji. Neki od njih smatraju da je način za napredovanje kroz kategorije `cinkarenje i podmićivanje`, dok drugi navode `čist karton`, odnosno odsustvo kažnjavanja za disciplinske prestupe. Smatraju da vaspitači nedovoljno rade sa njima, da ima previše osudjenika na jednog vaspitača i da se oni često menjaju. To dovodi do pogrešnih procena koje utiču na napredovanje osudjenika u resocijalizaciji.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da su svi osudjenici upoznati sa potrebnim uslovima koje treba da ispune, odnosno sa kriterijumima za prelazak u sledeću kategoriju. Jedan zaposleni smatra da se radno angažovanje, kvalitet rada i zalaganje na radu radno angažovanih osudjenika ne uzima dovoljno u obzir kao važan faktor za napredovanje kroz kategorije.

III/ Uticaj ljudskog faktora: Identifikovanje predrasuda i kako se mogu manifestovati (između osudjenika Albanaca i ostalih osudjenika i između osudjenika i zaposlenih)

Pregled sumiranih grupa postavljenih pitanja i odgovori ispitanika na njih:

(*) Odgovori intervjuisanih osudjenika Albanaca

(**) Odgovori kontrolne grupe

Za potrebe ovog izveštaja odgovori nisu međusobno ukrštani već su samo prezentovani jedni uz druge.

Ljudski faktor / Osudjenici – osudjenici

- Prva grupa postavljenih pitanja je bila o tome da li postoje grupe zatvorenika koje su privilegovane (imaju povlastice) u odnosu na druge zatvorenike; koje su to grupe i na koji način su privilegovane?

* Velika većina intervjuisanih osudjenika Albanaca kaže da ima privilegovanih osudjenika. Kao privilegovane grupe navode Srbe narkomane, naročito Nišlije, cinkaroše i dilere droge. Privilegovanost se ogleda u svemu, naročito lakšem napredovanju kroz kategorije, većem broju slobodnih vikenda i paketa. Osim posedovanja mobilnih telefona, indikativno je i navodjenje jednog osudjenika da diler droge ima lap top. Neki osudjenici navode da Srbi narkomani i Nišlije narkomani mogu da rade sve što žele ostalim osudjenicima pa i Albancima. Prisutna je pretnja fizičkim nasiljem čak uz korišćenje šabera.

** Svi intervjuisani osudjenici iz kontrolne grupe kažu da ima privilegovanih grupa osudjenika i da su to osudjenici koji su bogati, pismeni i Pazarci. Privilegovanost se ogleda u svim segmentima njihovog boravka u KPZ-u.

- Ispitanicima je postavljeno pitanje da li subjektivno osećaju da ih drugi zatvorenici izbegavaju i zbog čega.?

* Od ukupnog broja intervjuisanih osudjenika, sedmorica su odgovorila da imaju subjektivni osećaj da ih drugi zatvorenici izbegavaju. Kao razlog navode svoju nacionalnu pripadnost prvenstveno. Drugi razlog vide u činjenici da oni nisu narkomani, pa su izbegavani od grupe osudjenika koji su narkomani.

U subjektivni osećaj koji je naveo jedan od intervjuisanih spada i osećaj da ne bi trebalo da se protivi uvreženom običaju da se Srbi i Albanci ne družu.

**----

- Sledeća grupa postavljenih pitanja je bila o tome kakvo je mišljenje ispitanika da li postoje grupe zatvorenika koje ostali zatvorenici izbegavaju; ako 'da' koje su to grupe i zbog čega misle da ih izbegavaju?

* Većina intervjuisanih osudjenika smatra da nema grupe osudjenika koja je izbegavana od drugih. Petorica kažu da su izbegavane grupe narkomani dok jedan navodi Nišlije narkomane kao posebnu grupu. Razlog zbog kojeg su izbegavani je nepredvidljivo i nasilno ponašanje.

** Intervjuisani osudjenici koji smatraju da ima osudjenika koji su izbegavani navode različite uzroke kao što su lični konflikti, narkomanija, ceo zatvor.

- Pitali smo direktno ispitanika da li njega ostali zatvorenici nazivaju pogrđnim imenima i da li je bilo slučajeva da su im upućene psovke?

* Svi intervjuisani osudjenici osim dvojice kažu da ih ostali osudjenici ne nazivaju pogrđnim imenima, dok većina navodi da ima psovki njima upućenih. Jedan osudjenik ističe da ima psovki samo u atmosferi do koje dolazi usled reakcije na informacije koje stižu iz medija a tiču se aktuelnih dešavanja na teme koje su direktno vezane za interesovanja osudjenika i Albanaca i Srba.

**-----

- Postavljeno je i pitanje da li je bilo slučajeva da je ispitaniku bila potrebna neka vrsta pomoći od strane drugih zatvorenika a da je nije dobio; ako jeste, kakvu vrstu pomoći je tražio i ko mu je nije pružio?

* Šestorica intervjuisanih kažu da nije bilo slučajeva da im je pomoć koju su tražili od drugih osudjenika bila odbijena ali se ovi odgovori odnose na relacije unutar grupe kojoj pripadaju. Jedan osudjenik navodi slučaj tuče sa osudjenikom narkomanom kada ni jedan osudjenik nije hteo mu da pomogne a za razlog navodi činjenici da on nije narkoman a većina, ostali, jesu. Neki osudjenici navode da pomoć ne traže jer im nije potrebna. Jedan od intervjuisanih ističe da nije bilo slučajeva odbijanja tražene pomoći već da se osudjenici u njegovoj sobi međusobno pomažu.

** Jedan intervjuisani osudjenik iz kontrolne grupe navodi da rado pomaže drugima i da prima pomoć od drugih. Njemu je pomoć potrebna zbog lošeg finansijskog stanja i činjenice da od svoje rodbine ne prima pakete. On radi za druge tako što pere veš i radi druge slične poslove.

- Direktno pitanje je bilo da li se intervjuisani oseća ugroženo od strane nekih grupa osudjenika, kojih i zbog čega?

* Osmorica ispitanika su rekli da se osećaju ugroženi od strane nekih grupa osudjenika i navodeli Srbe i narkomane. Od tog broja sedmorica navode svoju nacionalnu pripadnost kao razlog/povod. Jedan osudjenik kaže da mu narkomani konstantno krađu pakete.

** Deo intervjuisanih osudjenika kaže da se oseća ugroženo od osudjenika koji se grupišu po teritorijalnoj pripadnosti posebno od Nišlija, Leskovčana i Pazaraca zbog njihove agresivnosti. Jedan osudjenik se ne oseća ugroženim ni od jedne konkretne grupe osudjenika već se boji međusobnih sukoba neformalnih grupa pri čemu bi on mogao da bude "kolateralna šteta".

- Pitanje: Da li imate utisak da ste u nekim aktivnostima izbegavani od strane nekih grupa zatvorenika?

* Ni jedan od intervjuisanih osudjenika nema utisak da je u bilo kojim aktivnostima izbegavan od strane drugih osudjenika.

** Intervjuisani su dali isti odgovor.

- Pitanje: Da li ispitanik smatra da su ugrožena neka njegova prava kao pripadnika manjinske grupe samo zato što je pripadnik manjinske grupe?

* Osmorica od intervjuisanih osudjenika smatra da su ugrožena neka njegova prava kao pripadnika manjinske grupe samo zato što je pripadnik manjinske grupe.

**-----

Ljudski faktor / Osudjenici – zaposleni

- Pitali smo svakog od ispitanika da li ga zaposleni (stražari i vaspitači) nazivaju pogrđnim imenima?

* Jedan deo intervjuisanih osudjenika, šestorica, kažu da ih zaposleni nazivaju pogrđnim imenima.

**-----

***Intervjuisani zaposleni kažu da osudjenike nikada ne nazivaju pogrđnim imenima

- Jedno od pitanja je bilo da li je ispitaniku nekada bila odbijena pomoć od strane zaposlenih; ako jeste, od koje službe i koliko često se takve situacije ponavljaju?

* Jedan broj intervjuisanih osudjenika, četvorica, kažu da je bilo odbijanja zatražene pomoći od strane zaposlenih. Trojica od ovog broja navode da stražari odbijaju pomoć na specifičan i indirektan način, tako što ili ne saslušaju osudjenika koji traži pomoć ili mu ne dozvoljavaju da pomoć zatraži ili odlažu pružanje tražene pomoći. Deo osudjenika kaže da uopšte ne traži pomoć zaposlenih.

**--

*** Intervjuisani zaposleni kažu da se trude da odgovore na sve zahteve za pomoć od strane osudjenika. Ponekad to nije moguće odmah.

- Sledećim pitanjima smo tražili odgovor od osudjenika da li smatraju da je drugim osudjenicima pružana pomoć u istim ili sličnim slučajevima; koji su to slučajevi?

* Deo intervjuisanih osudjenika koji kažu da je njima bila odbijena pomoć a koja je drugim osudjenicima pružena za razlog navode svoju nacionalnu pripadnost.

**--

*** Svi zaposleni nastoje da osudjenicima, bez razlike, pruže pomoć koja im je potrebna.

- Pitanje: Da li je bilo čestog ignorisanja nekih zahteva od strane zaposlenih u KPZ; kojih zahteva i od koga?

* Svi navedeni odgovori se prvenstveno tiču nedostataka, ili ih osudjenici tako razumeju, u ostvarivanju njihovih prava u pogledu sistemskih i proceduralnih rešenja kojima se reguliše život osudjenika u zatvoru. To je razlog zašto nema mnogo delikatnijih

odgovora koji bi odslikavali vrstu i način ispoljavanja predrasuda, ukoliko postoje prema osudjenicima pripadnicima nacionalne manjine.

**__

***---

- Pitanje: Da li ispitanik smatra da su bitno ugrožena neka njegova prava i koja; u čemu vidi razlog za to?

* Većina intervjuisanih osudjenika smatra da su ugrožena neka od njihovih prava i to pravo napredovanja kroz kategorije i pravo da u zakonskom roku dobiju odgovor na pritužbu. Svi navedeni osudjenici, osim jednog, razlog za ugroženost svojih prava vide u nacionalnoj pripadnosti.

** Jedan intervjuisani osudjenik smatra da je ugrožena njegova sigurnost (život, psihički i fizički integritet) jer je dao informaciju o jednom zaposlenom koji je tražio mito.

*** Intervjuisani zaposleni kažu da se posebno vodi računa da prava osudjenika ne budu ugrožena.

- Pitanje: Da li ispitanik smatra da su ugrožena neka njegova prava kao pripadnika manjinske grupe samo zato što je pripadnik manjinske grupe?

* Osmorica od intervjuisanih osudjenika smatra da su ugrožena neka njegova prava kao pripadnika manjinske grupe, samo zato što je pripadnik manjinske grupe.

**-----

IV/Tražene statistike

1. Koliko ima osudjenih lica ukupno na dan posete; koliko ima osudjenika Albanaca?

Na dan posete broj osudjenih lica je – 1326 (10 prekršajaca), 30 Albanaca

2. Koliko je osudjenika ove godine (do sada) napredovalo kroz kategorije? Od tog broja , koliko je Albanaca ?

Ukupno (za dva meseca): 42

Albanaca : 3

Iz V1u B2, V2 u V1, V2 u V1

3. Koliko, od ukupnog broja osudjenika Albanaca, su povratnici i za koja dela?

4. *Koliko Albanaca je zaposleno u službama KPZ-a (koje su u direktnom kontaktu sa osudjenicima)? Koliko vaspitača su Albanci?*

Nema

5. *Štampanu listu imena osudjenika nad kojima su primenjena sredstva prinude (i koja) i iz kog razloga , u periodu 22.01 – 19.03. 2010?Koliko od njih, i ko su Albanci*

1. Primljena je mera prinude fizička snaga , gumena palica prema osudjeniku Amzić Čamilu, m.br. 4575, dana 25.01.2010.godine zbog sprečavanja daljeg fizičkog sukoba između osudjenih Amzić Čamila i Todorović Slaviše.

2. Primljena je mera prinude fizička snaga , gumena palica prema osudjeniku Todorović Slaviši, m.br. 7767, dana 25.01.2010.godine zbog sprečavanja daljeg fizičkog sukoba između osudjenih Amzić Čamila i Todorović Slaviše.

3. Primljena je mera prinude fizička snaga , gumena palica prema osudjeniku Rendulić Sretenu, m.br. 6650, dana 03.02.2010.godine zbog sprečavanja pasivnog i aktivnog otpora

4. Primljena je mera prinude vatreno oružje prema osudjeniku Stevanović Srdjanu m.br. 8361, dana 05.02.2010. godine zbog sprečavanja pokušaja bekstva.

5. Primljena je mera prinude fizička snaga , gumena palica prema osudjeniku Stevanović Srdjanu, m.br. 8361, dana 05.02.2010. godine zbog sprečavanja pasivnog i aktivnog otpora.

6. Primljena je mera prinude fizička snaga , gumena palica prema osudjeniku Petrović Milanu, m.br. 6834, dana 14.02.2010.godine zbog sprečavanja daljeg fizičkog sukoba između osudjenih Petrović Milana i Petrović Dalibora.

6. *Štampanu listu sa imenima osudjenika prema kojima je izrečena mera upućivanja u samicu za isti period. Koliko od njih su Albanci?*

Ukupan broj : 70

Ukupan broj Albanaca : 1

Izvestio u pismenoj formi: Predsednik disc. komisije za teže disc. prestup. osudj. lica - Radulović Nenad

7. *Protiv kojih osudjenika (lista) je u istom periodu vodjen disciplinski postupak , zbog čega i koja mera je izrečena? Koliko od njih su Albanci?*

Posutpak je vodjen protiv ukupno 259 lica

Ukupan broj Albanaca : 5

Izvestio u pismenoj formi: Predsednik disc. komisije za teže disc. prestup. osudj. lica - Radulović Nenad

8. Koliko, i ko su osudjenika je podnelo pritužbu na rad službenih lica, na šta se pritužbe odnose i koliko ih je rešeno u korist podnosioca u periodu 22.01 – 19.03. 2010? Koliko od njih su Albanci?

U navedenom periodu Upravniku KPZ Niš podneto je 20 pritužbi, i to :

Na službu za zdravstvenu zaštitu : 4

Na tretman : 4

Iz ostalih razloga : 12

(U vezi upisa u karton, vraćanja stvari, posete, radnog angažovanja i dr.)

Od navedenog broja 13 pritužbi je odbijeno kao neosnovano, po 2 je postupak obustavljen dok je po 5 pritužbi postupak u toku.

Jedno osudjeno lice Albanske nacionalnosti je u navedenom periodu podnelo Upravniku KPZ-a Niš tri pritužbe od kojih je jedna odbijena kao neosnovana a po dve pritužbe je postupak u toku.

9. Koliko je osudjenika Albanaca obolelo od AIDS-a , tuberkoloze i hepatitisa C?

Nema

10. Koliko je osudjenika Albanaca u 2009 godini pokušalo samoubistvo i koliko ih se samopovredilo?

Jedan

(Bećiri Menderez)- pokušaj samoubistva

Samopovredjivanja nema

11. Koliko je osudjenika Albanaca nepismeno?

Nema

12. Koliko osudjenika Albana ne govori dovoljno dobro Srpski jezik?

Nema

13. Od ukupnog broja radno angažovanih osudjenika koliko je Albanaca?

Ukupno: 5

14. Koliko osudjenika Albanaca je tražilo materijalnu pomoć od Zavoda u 2009 godini?

Ukupno : 2

V/ Komentari na dobijene odgovore i statistike

Iz podataka dobijenih od strane službi KPZ Niš se vidi da Albanci čine nešto više od 2% od ukupne osudjeničke populacije na dan posete.

Statistički podaci koji se odnose na podnete pritužbe na postupanje službenih lica KPZ nije dovoljno precizan a u odnosu na lica Albanske nacionalnosti je netačan. Naime navodi se da je jedno osudjeno lice Albanske nacionalnosti u toku 2010 godine podnelo Upravniku KPZ 3 pritužbe od kojih je jedna odbijena kao neosnovana a kod dve je postupak u toku. Međutim, na osnovu rešenja upravnika KPZ Niš u koje je ispitavač imao uvid, zaključuje se da su dve pritužbe odbijene jednim rešenjem tako da nije jasno po koje dve pritužbe je postupak i dalje u toku.

Kao generalni zaključak na koji se može doći na osnovu dosadašnjih poseta je da se samo zanemarljiv broj pritužbi osudjenih lica rešava pozitivno po njih kao i da se u tom pogledu ne primećuju odstupanja u odnosu na druge nacionalnosti.

Takodje je vidljivo da se za razliku od predhodnog perioda smanjio broj pritužbi na postupanje službe obezbedjenja ili je taj podatak omaškom obuhvaćen delom izveštaja u kome se navode ostali razlozi.

Statistički podaci koji se odnose na disciplinske postupke vodjene protiv osudjenih lica pokazuju pre svega da je za razliku od predhodnog perioda mnogo više izrečenih ukora nego mera samice, dok se istovremeno u daleko većem broju slučajeva nego ranije lica protiv kojih je pokrenut postupak oslobadjaju od odgovornosti. Od ukupno 259 pokrenutih disciplinskih postupaka samo tri su bila pokrenuta protiv osudjenika Albanske nacionalnosti, od kojih je u dva slučaja osudjeno lice oslobodjeno od odgovornosti a u jednom je izrečena samica.

U obradjenom periodu je učešće osudjenika Albanske nacionalnosti u broju osudjenika kojima je izrečena mera upućivanja u samicu u manjem procentu u odnosu na njihovo učešće u ukupnoj populaciji. Statistički podaci koji se odnose na ukupan broj Albanaca medju osudjenicima nisu do kraja precizni utoliko što u listi koju je Centar dobio nije bilo imena Mehmeti Skender a koji je Albanac sa kojim je obavljen razgovor.

Većina osudjenika Albanske nacionalnosti smeštena je u C paviljonu u kome su fizički uslovi smeštaja i dalje izuzetno loši a svakako gori od ostalih paviljona. Kada se uporedi podatak o ukupnom broju osudjenika Albanaca prema kojima je vodjen disciplinski postupak a koji je zanemarljivo mali sa činjenicom da je njih 30 razvrstano u dve najniže kategorije (V1iV2), teško je zaključiti da postoji na zakonu zasnovan razlog za njihovo stagniranje u kategorijama. Ovo svakako ima ozbiljne implikacije na njihova prava koja im sleduju po zakonu a moglo bi biti protumačeno i kao vid prikrivene diskriminacije.

VI/ Prepoznati sistemski i proceduralni nedostaci (neposredno posle posete)

- Nedostatak evidentiranja materijalnog statusa osudjenika prilikom prijema u ustanovu;
- Nedostatak obaveznog postojanja prevodnih tekstova ZIKSa i podzakonskih akata donetih u vezi izvršenja a posebno pravilnika o Kućnom redu tokom boravka u prijemnom odeljenju osudjenika, na albanski jezik (ali i jezike drugih nacionalnih manjina);
- Nedostatak obavezne provere i konstatovanja stepena znanja srpskog jezika iz koje bi proisteklo angažovanje prevodioca za osobu koja ne govori dovoljno dobro jezik u svakoj prilici koju predviđa zakon čak i ako on to ne traži;
- Nedostatak vanrednog rešenja na nivou države koje bi omogućavalo ostvarenje prava na porodične posete osudjenika sa neke teritorije u posebnom statusu (u ovom trenutku Kosovo).

VII/Analiza, komentari

Na osnovu ličnog uvida ispitivača u najmanje jednu odluku po pritužbi može se zaključiti da se i dalje ova rešenja pišu šablonski uopšteno bez upuštanja u suštinu problema i bez izuzetka na štetu podnosioca – osudjenog lica. Nije u skladu sa procesnim pravilima upravnog postupka da se od dva odvojena i različita pravna osnova rešava istom odlukom uz zajedničko, vrlo kratko i nedovoljno obrazloženje.

Iako ZIKS dozvoljava mogućnost delegiranja pojedinih nadležnosti od strane upravnika drugim licima smatramo da to ne bi smelo da se dešava u situacijama kada osudjeno lice stavlja pritužbe na rad načelnika pojedinih službi. Ovo može dovesti do situacije u kojoj ista osoba na čiji rad se pritužba podnosi donosi odluku o toj pritužbi što dodatno potkopava poverenje osudjenih lica u sistem podnošenja pritužbi i ostvarivanje njihovih prava.

Uočeno je da službena lica KPZ Niš bez izuzetka prostorije za izdvajanje osudjenih lica i izdržavanje disciplinske mere samice zovu ``drugi paviljon`` a ne OPN što je uobičajen termin kojim se koriste osudjenici (kao i članovi tima). Iz ove terminološke razlike mogu prosteći određeni problemi a pre svega može se izvući zaključak da su u ovim prostorijama praktično smeštena osudjena lica za koja ne postoji zakonski osnov da budu stavljena u pojačani nadzor jer ne predstavljaju opasnost za druge osudjenike ili službena lica.

Ukoliko kao pravilo postoji konstatacija jednog od intervjuisanih zaposlenih da se povreda koju službenom licu nanese osudjenik ne tretira kao povreda na radu i ne omogućava pravo na nadoknadu po osnovu prava iz radnog odnosa smatramo da takva praksa nije u skladu sa važećim zakonima koji se odnose na ovu oblast.

Sva osudjena lica, bez obzira na poreklo, prebivalište i državljanstvo, prema ZIKS imaju jednaka prava uključujući i pravo na ostvarivanje kontakata sa porodicom što uključuje i pravo na posete. Uočena je međjutim situacija prema kojoj se licima čiji srodnici izdržavaju kazne zatvora u KPZ Niš a koji poseduju dokumenta izdata od strane UNMIK, ne dozvoljava prelazak administrativne linije, kretanje i boravak, pa samim tim nema ni mogućnosti za posete osuđenim licima koji služe kaznu u KPZ Niš. Ovo je tim pre neshvatljivo utoliko što UNMIK administracija vrši nadležnosti na osnovu rezolucije 1244 UN, koju Republika Srbija u potpunosti prihvata. Stoga je neophodno na nivou iznad nivoa Uprave za izvršenje krivičnih sankcija naći prihvatljivo rešenje kojim će se sprečiti dalja diskriminacija po ovom osnovu.

Tokom ove posete naš tim je uradio i sledeću kratku proveru koja se odnosi na razumevanje srpskog jezika i mogućnost čitanja i pisanja na uzorku od 20 ispitanika:

Četvorica osuđenika nedovoljno razume srpski jezik, po njihovoj proceni najviše do 50%. Trojica nepotpuno mogu da čitaju i pišu na srpskom jeziku a od njih jedan uopšte ne može da piše.

Manji broj ovih osuđenika (četvorica) ima završenu osnovnu školu dok srednju školu trećeg i četvrtog stepena imaju ostali (13) sem trojice koji studiraju. Nepismenih nema.

Neophodna provera znanja srpskog jezika i pisma u meri dovoljnoj za svakodnevnu komunikaciju i evidentiranje te sposobljenosti u ličnom kartonu svakog osuđenika pripadnika nekog manjinskog naroda potrebna je radi izbegavanja mogućih nesporazuma do kojih usled slabijeg znanja srpskog jezika može doći u odnosu službeno lice – osuđeno lice. Jedan od osuđenih lica Albanaca je timu opisao situaciju u kojoj zbog povrede nije mogao da izvrši naredbu službenog lica koje je usled jezičke greške osuđenog lica razumelo da ovaj odbija naredjenje što je rezultiralo izdvajanjem osuđenog lica i njegovim smeštajem u odeljenje OPN (drugi paviljon).

Znanje jezika je od izuzetnog značaja u toku disciplinskog postupka protiv osuđenog lica jer samo dovoljno znanje jezika garantuje da je lice protiv koga se postupak vodi propisno upozoreno i upoznato sa svojim pravima u postupku.

Osuđenici mnogo češće nego ranije, u zadnje vreme koriste štrajk gladju kao sredstvo kojim se nenasilnim putem ostvaruje neko pravo koje im po zakonu pripada a koje na drugi način ne mogu da ostvare.

VIII/ Preporuke:

Obezbediti jedan broj primeraka na latinici ZIKS-a, Kućnog reda i podzakonskih akata od važnosti za boravak i život osuđenika u zatvoru i učiniti ih dostupnim osuđenima u biblioteci.

Obezbediti primerke ZIKS-a, Kućnog reda i podzakonskih akata prevedenih na jezike nacionalnih manjina (albanski, mađarski, rumunski, slovački) od važnosti za boravak i život osuđenika u zatvoru i učiniti ih dostupnim osuđenima u biblioteci.

Obezbediti obrok /sendvič za zaposlene, za rad tokom vikenda, praznika i posle 17h a kojima nije dozvoljeno da ponesu hranu od kuće. Kuhinja sendviče može da spremi unapred.

Zaključiti ugovore o dodatnom osiguranju zaposlenih od povrede na radu (Važi za zaposlene koji su u direktnom kontaktu sa osudjenicima i za koje postoji veći rizik od povreda).

Proveriti u svakom pojedinačnom slučaju ispunjenost zakonskih uslova za napredovanje kroz kategorije onih osudjenika Albanaca koji se u istoj kategoriji nalaze duži vremenski period od vremena predviđenog zakonom.